УДК 930.2(477)Феодосій Софонович

Ю. М. Нікольченко,
Т. М. Нікольченко

РЕТРОСПЕКТИВА ПІЗНАННЯ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ ВОЛИНІ У ЛІТОПИСІ ФЕОДОСІЯ СОФОНОВИЧА

У статті аналізується «Хроніка з літописців стародавніх» Феодосія Софоновича – видатний твір українського авторського літописання Нового часу на предмет з'ясування ролі, яку відігравала Волинь і Волинські землі у вітчизняній історії і культурі від часу розселення слов'ян у Східній Європі до подій першого етапу Національно-визвольної війни у червні 1648 р.

Ключові слова: *Україна, Новий час, Феодосій Софонович, «Хроніка з літописців стародавніх», Волинь, Волинські землі.*

DOI 10.34079/2226-2849-2019-9-18-63-71

«Хроніка з літописців стародавніх» Феодосія Софоновича (у подальшому «Хроніка…») – унікальна пам'ятка української історії та культури, створенняякої співпадає з періодом Національно-визвольної війни українського народу 1648–1658 рр., коли політична реальність сприяла розвитку української національної освіти і культури, на чолі якого був Києво-Могилянський колегіум і патріотично налаштоване православне духовенство [13].

У стінах цього авторитетного навчального закладу європейського типу, в келіях Києво-Печерської лаври і православних монастирів – Густинського, Межигірського, Мгарського, Михайлівського Київського та інших почали набувати популярності компіляції із вітчизняних літописів та зарубіжних хронік, насамперед творів польських авторів М. Стрийковського, М. і Й. Бєльських, М. Мєховського, М. Кромера, а також італійця О. Гваньїні та інших. Водночас виникла потреба в українських фундаментальних історичних працях, прикладом яких слугують «Синопсис» (1674) та «Обширний синопсис руський» (1681–1682) П. Кохановського. Важливою рисою праць того періоду стала єдність хронологічної послідовності та сюжету.

Слід завважити, що розквіт літописання в Україні XVII–XVIII ст. не можна розглядати як свідому реконструкцію літописів і хронік X–XVI ст. Зазначаємо, що методи пізнання історичного минулого в українській історіографії не були застиглими, а за терміном «літопис», «хроніка» зчаста приховувався історичний твір нового типу. Традиційний термін «літописець», або «хроніст» насправді не вповні підходить для визначення представників української історичної думки Нового часу, наприклад Ф. Софоновича, С. Величка, П. Симоновського, анонімного автора «Історії русів» [16, с. 301–305].

Українські історичні твори XVI–XVIII ст. дозволяють певнимчином компенсувати безповоротно загублені джерела, які знищувалися внаслідок майже безперервних війн, а також стихійних явищ, недбалого ставлення до їхнього збереження. За таких умов питома вага літописів як свідчень історіїта культури України значно підвищується, хоча самі пам'ятки дійшли до нашого часу з великими втратами [6, с. 18–19].

До вище означеної групи вітчизняної історіографії належить і «Хроніка…» визначного діяча української православної церкви та київського культурного центру

XVII ст. Феодосія Софоновича (на початку XVII ст.–1677) – одна з перших узагальнюючих праць з історії та культури України від найдавніших часів до 1673 р. Вона складається із трьох частин-хронік: «про Русь», «початок і назву Литви», «про землю Польську». У перший частині висвітлюється історія Київської Русі, другій і третій – історія України XIV–XVII ст. на тлі історії Великого князівства Литовського і Польського королівства (після 1569 р. – Речі Посполитої).

Оригінал «Хроніки…» не зберігся; у науковому обігу відомі тринадцять її списків та редакцій: «Хроніки о Русі» – вісім, «Хроніки о початку і назви Литви» та «Хроніки про землю Польську» – п'ять [13, с. 16–21].

Упорядники, які готували «Хроніку…» до видання у 1992 р. – Ю. Мицик та В. Кравченко –звернули увагу читачів на те, що публікація пам'ятки була здійснена «на основі сучасних методичних рекомендацій щодо передачі текстів документів XVI–XVIII ст. У підгрунті публікації– Погодінський список (ДПБ. – ВР, Зібр. Погодіна № 1476, «Хроника о Руси»), «Кройніка о початку і назвиску Литви», «Кройніка о землі Полской», за текстом списку з ЦДАДАСРСР(ф. 181,оп. 1, спр. 93/122). Оскільки оригінал не зберігся, а наявні списки (див. схему у «Хроніці…» на с. 22) порушили послідовність частин, упропонованій публікації відновлюється послідовність оригіналу: I – «Кройніка о Русі»; II – «Кройніка о початку і назвиску Литви»; III – «Кройніка о землі Полской» [13, с. 52].

Найбільшою за обсягом частиною пам'ятки є «Хроніка о Русі», на яку припадає приблизно 70% загального її обсягу. Вона ґрунтується, переважно, на повідомленнях із Іпатського літописного зводу. У «Хроніці о початку і назви Литви» поруч із іншими джерелами Ф. Софонович використовує «Літопис польський, литовський, жмудський і всієї Русі» – визначну історіографічну пам'ятку доби пізнього Середньовіччя, яка охоплює події від найдавніших часів до 1582 р. й заснована на численних наративних і актових джерелах, чимало з яких на сьогодні вже не існує. Писав її упродовж багатьох років видатний польський історик, поет, дипломат, католицький священик Мацей Стрийковський (1547–1586) [14]. При висвітленні сучасних Ф. Софоновичу подій у «Хроніці про землю Польську» з кінця XVI до 1673 р. ним широко використовувались власні спостереження та свідчення очевидців [13, с. 27–29].

Історичні, культурологічні, лінгвістичні та літературні особливості «Хроніки…» Феодосія Софоновича привертають увагу вітчизняних і зарубіжних дослідників, починаючи з 30-х рр. XIX ст. і до сьогодення. Серед них: Є. Болховітінов, Ц. Бореліус із Швеції, С. Голубєв, С. Даль, М. Корпанюк, В. Кравченко, В. Микитась, Ю. Мицик, Ю. Нікольченко і Т. Нікольченко, О. Робінсон, О. Рогов, О. Рогозинський, П. Строєв, Ю. Шевельов, В. Шевчук та інші. Уведені до наукового обігу результати їхніх досліджень містять багато вагомого наукового матеріалу, що був із вдячністю використаний авторами.

Однак, слід завважити, що у всіх без винятку наукових розвідках щодо «Хроніки…» Феодосія Софоновича конкретно проблема «Волині» не розглядалася, у зв'язку з чим безсумнівна важливість пошуку авторів статті полягає у всебічному з'ясуванні цього питання та уведення його до наукового обігу, що містить у собі актуальний дослідницький аспект: історико-культурологічне дослідження подій, які відбувалися на волинських землях у X–XVII ст. і знайшли своє відображення на сторінках «Хроніки…».

Текст «Хроніки…» Феодосія Софоновича був підготовлений до публікації у 1992 р. транслітеруванням за допомогою чинної української абетки зі збереженням оригіналу, написаного мовою, поширеною у вченому і церковному середовищі України XVII ст., що значно ускладнює його сприйняття сучасним читачем. З огляду на

означене, автори вирішили перекласти використані у статті оригінальні тексти з «Хроніки…» сучасною українською мовою. Переклад був здійснений Т. Нікольченко, фахівцем у галузі українського перекладу, кандидатом філологічних наук, доцентом, доцентом кафедри слов'янської філології та перекладу Маріупольського державного університету, співавтором підручника «Теорія і практика перекладу», підготовленого у 2013 р. для студентів закладів вищої освіти [4]. Аналогічний метод щодо публікації писемних джерел Київської Русі був застосований Л. Махновцем при підготовці до видання «Іпатського літописного зводу» у 1989 р. під назвою «Літопис руський» [8].

У «Хроніці…» Феодосія Софоновича вміщено двадцять повідомлень із проблеми, що досліджується, зокрема: «Волинь» – 18; «Волинське княжіння» – 1; «Волинь» (місто) – 1 [13, с. 326]. Першазгадка про «Волинь» з'являється на сторінках пам'ятки у Главі І – «От початку словєн і Русі». Йдеться про недатоване повідомлення щодо розселення різних за походженням народів у Східній Європі, серед яких були і ятвяги: «Ятвяги, які були єдиним народом із литвоюі з половцями, і з прусами старими, походять від готів,у яких столичним містом був Дрогочин, а Підляшшя все аж до Прусів, починаючи з Волині, було осідлим, Новгородок // Литовський і околичні волості утримувало» [13, с. 58]. Проте, перше повідомлення про ятвягів у «Повісті временних літ» зовсім не пов'язане з «Волинню», а припадає на 983 р., коли Володимир Святославич здійснив похід у Східну Прибалтику з метою приєднання цих земель до Русі [8, с. 49].

У Главі 11 «Хроніки…» «Про розподіл руських княжінь від Володимира синам і про смерть його» розповідається про те, що напередодні смерті, що сталася у липні 1015 р., київський князь розподілив свої володіння між синами, аби запобігти міжусобицям: «…Посвізду – Волинь (Волинське княжіння – авт.)…» [13, с. 69]. Це повідомлення не збігається з інформацією у «Повісті временних літ», у якій ім'я Позвізда згадується двічі – як сина Володимира від болгарині (її ім'я невідоме – авт.) [8, с. 49] та у поіменному списку всіх дванадцяти синів князя у звязку з прийняттям ними християнства у 988 р. [8, с. 67]. У цьому ж році, а не перед смертю, київський князь розподілив руські землі (згадка про «Волинь» або «Волинське княжіння» – відсутня) серед своїх синів; для Позвізда в цьому списку місця не знайшлося [8, с. 67].

Перша і остання згадка Ф. Софоновича про місто «Волинь» є у Главі 13 «Про те, як Болеслав, князь польський, вигнав із Києва Ярослава і посадив Святополка, і як знову Ярослав переміг Святополка». У «Хроніці…» вказується, що «Святополк умовив Болеслава, князя лядського, прийтийому на допомогу проти Ярослава. Болеслав із задоволенням,зібравши велике військо, пішов за Святославом на Русь, розоряючи міста і села. Отримавши про це звістку, Ярослав зібрав військо, умовивши печенігів і варягів прийти йому на допомогу, зустрів Болеслава біля Волиня над Бугом…» [13, с. 70].

Йдеться про боротьбу між синами Володимира Святославича Святополком і Ярославом за київський княжий стіл. Події, що розгорнулися на волинській землі у 1018 р., скінчилися для Ярослава поразкою біля міста Волинь на Бузі, після якої він тікає до Новгорода, поступившись Києвом Святополку. Але влітку 1019 р. Ярослав остаточно переміг Святополка та його союзників і «…сів у Києві, утерши поту з дружиною своєю, показавши побіду і труд великий» [8, с. 84].

Наступне повідомлення у «Хроніці…» щодо «Волині» пов'язане з драматичними подіями на Русі другої половиини XI ст. У лютому 1054 р. Ярослав Володимирович помирає, не визначивши наступника серед п'ятьох своїх синів – старших Ярославичів: Ізяслава, Святослава, Всеволода та молодших – Ігоря і Вячеслава, що відкрило шлях до князівських міжусобиць, які спричинили криваву громадянську війну 1073–1097 рр. не тільки за володіння столом великого київського князя, ай за перерозподіл удільних

земель Київської Русі, зокрема – волинських [11, с. 17–22].

Далі Ф. Софонович занотує: «Року 6585 (1077) Ізяслав, князь, пішов із князем Болеславом Хоробрим на своє княжіння до Києва. Проти нього вийшов Всеволод із військом на Волинь і учинив там з Ізяславом мир. І прийшовши, Ізяслав сів у своїй столиці в Києві, а Всеволод у Чернігові, з якого Олег Святославич утік до Тмуторокані» [13, с. 75–76]. Стосовно звістки про зустріч Ізяслава із Всеволодом на Волині, у автора «Хроніки…» немає розбіжностей із «Повістю временних літ», проте за текстом із останньої до Тмуторакані у травні 1077 р. тікає не Олег Святославич, який був ув'язнений Всеволодом у Чернігові, а Борис Вячеславич, князь-вигнанець, онук Ярослава Володимировича [8, с. 121]. Олег дійсно втікіз полону до Тмуторокані, де приєднався до Бориса, але це станеться вже у квітні 1078 р.

У Главі 18 «Про княжіння Всеволода» є запис: «Року 6593 (1085) Ярополк Ізяславич підняв повстання проти Всеволода, захопив Київ, послухавши злих порад. Довідавшись про це, Всеволод послав проти нього сина свого Володимира, який прийшов на Волинь. Ярополк, у Луцьку залишивши все, збуджений злими порадами, втік до Ляхів, а Володимир захопив Луцьк і посадив князя Давида у Володимирі, замість Ярополка, а матір і жінку Ярополка та його скарби привіз до Києва» [13, с. 76]. Із огляду на вищезазначене, конфлікт між Ярополком і Всеволодом визрів рік потому, коли у 1084 р. останній передав у володіння Давиду Ігоревичу колишні батьківські погоринські землі з центром у Дорогобужі. Вчинок Всеволода Ярославича стосовно Давида Ігоревича був дійсно далекоглядним – передаючи останньому у володіння досить престижні землі з великокняжого резерву, Всеволод плекав надію встановити з Давидом якщо не дружні, то хоча би мирні стосунки [11, с. 21].

Передача Давиду Погорини з Дорогобужем викликала вкрай негативну реакцію з боку Ярополка Ізяславича, який мав претензії на ці землі, що призвело до збройного протистояння у 1085 р. між ним та Всеволодом Ярославичем, описаного Ф. Софоновичем. «Року 6606 (1098) знову по весні, Святополк, зібравши військо, розпочав новий похід проти Давида Ігоревича до Володимира на Волині, з якого Давид із жінкою та іншими втік до Лядської землі» [13, с. 80].

Автор «Хроніки…» продовжує відстежувати події, пов'язані з феодальною війною на південно-західних землях Русі наприкінці XI ст. Традиційно в таких війнах обов'язково брали участь її східні та західні сусіди: половці, поляки, угри, яких у багатьох випадках залучали до внутрішнього конфлікту нащадки Рюрика, нехтуючи інтересами держави. Не стали винятком і події 1097–1100 рр. У 1098 р. Святополк (після смерті Всеволода у 1093 р. – Київський князь) оточив головне місто Волині – Володимир; Давид змушений був тікати до Польщі: «…у Ляхи, до [князя] Володислава [Германа], шукаючи підмоги. Ляхи ж обіцялися це сповнити і взяли в нього п'ятдесят гривень золота» [8, с. 152]. За визначенням В. Пашуто – 50 гривень золотом була на той час вартість послуг найманої руськими князями іноземної військової дружини [12, с. 45].

Спроба чергового перерозподілу земель Русі на початку XII ст., зокрема, волинських, також привернула увагу Ф. Софоновича: «Року 6610 (1102) захотів посадити Святополк свого сина князем у Новгороді, бо сам Святополк там раніше правив, а Мстислава, сина Володимира, посадити у Володимирі на Волині; проте новгородці не захотіли Святополковича, а обрали собі знову Мстислава» [13, с. 81]. Ця подія зафіксована і на сторінках «Повісті временних літ», щоправда з іншою датою –20 жовтня 1101 р. [8 с. 156–157].

Після смерті Святополка у 1113 р. київським князем стає Володимир Всеволодович Мономах. Зміцнюючи центральну владу, він долає опір удільних князів.

Автор «Хроніки…» активно реагує на конфлікт між Володимиром і Ярославом Святополковичем за володіння волинськими землями: «Року 6625 (1117) […] Ярослав, син Святополка, князь володимирський і волинський […] зразу ж на Волині свої міста Володимир, Белз та інші відібрав» [14, с. 81]. Це було перемогою: «І вчинив Володимир мир із Ярославом, бо Ярослав покорився. […] І тоді в мирі розійшлися вони кожен до себе» [8, с. 178].

Наступна згадка про «Волинь» у «Хроніці…» розлого інформує читача про події, пов'язані з боротьбою Ізяслава Мстиславича за київский стіл із Юрієм Володимировичем Довгоруким: «Року 6657 (1149) […] переяславці, зрадивши Ізяслава, Гургія (Юрія) за князя собі визнавши, побігли[…]. Ізяславові полки почали відступати, а Гургієві на них із половцями почали наступати […]. Побачивши це, Ізяслав сам почав тікати на Канів, а потім до Києва. А з Києва, разом зі своєю жінкою, утік на Волинь до Володимира. […]. Гургій зі своїм військом і з половцями пішов із Києва […] у Пересопницю на Волинь. […] Ізяслав, усім цим наляканий, поїхав на Волинь до міста Володимира і, розлютившись, відправив брата свого Володимира до свого зятя, короля угорського з проханням про допомогу…» [14, с. 95–96]. Пізніше, у 1151 р., Ізяслав поверне собі владу у Києві, але до своєї смерті у 1154 р. буде постійно боронити її від зазіхань Юрія Довгорукого.

Від центровим тенденціям у політичній історії Київської Русі останньої чверті XII ст., які при Мстиславові Ізяславичу поширилися і на землі Володимира-Волинського князівства, Ф. Софонович приділяє значну увагу, розглядаючи постать князя як достойного кандидата на великокняжий стіл [13, с. 106–110].

Останнє повідомлення у «Хроніці о Русі» щодо «Волині» припадає на 1283 р., коли Галицько-Волинське князівство, разом з іншими руськими землями, опинилося у васальній залежності від Золотої Орди: «У ті часи хан Телебуга, забувши про те, що сталося із ним в Угорщині, замислив піти на Ляхів разом із князями з-за Дніпра, волинськими, Левом, Мстиславом, Володимиром, у зв'язку з тим, що на той час усі руські князі знаходились під владою татар. Сказав він про те і Ногаєві, і з усіма князями пішов на Волинь. Там його князі волинські дружньо зустріли: Мстислав на Горині, Володимир у Крем'янці» [13, с. 106–110]. Трагічні події того часу на волинських землях викликають занепокоєння у Ф. Софоновича, яке співпадає з переживаннями за тогочасні події автора Галицько-Волинськоголітопису [8, с. 435–436].

У середині XIV ст. більшість українських земель опинилася під владою Великого князівства Литовського (ВКЛ). Існують різні погляди стосовно його впливу на українську державність. Наприклад І. Крип'якевич підкреслював: «…литовські великі князі намагалися знищити в Україні стремління до створення самостійного державного життя. Литовська держава не була державою українською» [7, с. 114]. У свою чергу, В. Борисенко стверджує, що «…визволена спільними силами Україна об'єдналася із Литвою в одній державі як рівна з рівною…» [2, с. 93]. Феодосій Софонович цими проблемами не переймається, а лише фіксує у «Хроніці о початку і назви Литви» події, що відбувалися в українських землях від 1320 по 1533 рр.

Повідомлення щодо Волині в означеній частині «Хроніки…» більш уривчасті, ніж у попередній. Перше із них припадає на період між 1335–1340 рр., коли Гедимін розділив свої володіння між сімома синами: «[…] Любарту, який був одружений з дочкою князя Володимир-Волинського Володимира, віддав міста Володимир і Луцьк на Волині, як своєму родичу…» [13, с. 177].

У зв'зку з тим, що вичерпних даних історичні джерела не подають, навколо цього важливого питання щодо подальшої долі волинських земель серед науковців виникла полеміка. Так, у Віленському літописі –зібранні писемних історичних джерел різних

періодів, списаного у 1495 р. за дорученням смоленського єпископа Йосифа, є запис про передачу Гедиміном земель у володіння його синам: «…а Любарта прийняв волинський князь у всю землю Волинську», проте не вказано ні імені князя, ні часу цієї події [3]. У П. Батюшкова (1811–1892) зустрічаємо наступне – «… близько 1324 року західна Волинь із Володимиром і Галіцією залишилась за сином Андрія Юрієм ІІ, а східна – з Луцьком – належала зятю князя Лева, литовському князю Любарту Гедиміновичу, чоловіку єдиної його доньки Буші» [1, с. 52].

Відомий російський історик М. Любавський (1860–1936) звертає увагу на подію, яка сталася 1340 року у Галицько-Волинській державі після смерті Юрія ІІ, коли польський король Казимир ІІІ «швидкоруч […] удерся у Галицьку землю, оволодів Львовом таїншими містами, але незабаромусе це втратив. Один із впливових галицьких бояр Дітко та князь Острозький Даниїл, залучивши татар для допомоги, витіснили польські гарнізони з Галицької землій захопилиії на користь литовського князя Любарта Гедиміновича, котрий, як зять одного з останніх волинських князів, утвердився тим часом на Волині» [9, с. 30]. Цю думку підтримує вітчизняний дослідник середньовічної історії України Ф. Шабульдо: «Серед галицько-волинського боярства була значна кількість прибічників Дмитра-Любарта Гедиміновича, пов’язаного родинними узами з династією Романовичів. Саме його місцеве боярство запросило стати князем» [15, с. 37].

Сучасний історіограф Волині М. Киричук стверджує, що «по смерті останнього з роду Даниловичів (по материнській лінії) Волинсько-Галицького князя Юрія ІІ (Болеслава) в 1340 році волинські та галицькі бояри, як вже булозазначено, проголосили Волинсько-Галицьким князем Любарта, сина Великого князя Литовського Гедиміна. Любарт був одружений із волинською княжною Бушею (Богуславою), донькою Луцького князя Лева, прийняв православ’я та набув друге (руське) ім’я Дмитрій і, вочевидь,у той час княжив у Луцьку» [5, с. 122].

Наступна інформація Ф. Софоновичем не коментується: «Литовські літописці пишуть, що дав Ягайло Вітовту Волинь і Підляшшя» [13, с. 177]. Радше за все, ця подія сталася ще до укладання Кревської унії 14 серпня 1385 р. і обранням Ягайла польським королем під іменем Владислава ІІ 15 лютого 1386 р.

«Волинь» згадується у подіях громадянської війни 1432–1440 рр. у ВКЛ за великокняжий трон між Владиславом ІІ, Вітовтом, Свидригайлом і Сигизмундом Кейстутовичем: «Розпочав війну король Ягайло зі Свидригайлом і, прийшовши на Волинь, почав здобувати Луцьк. А коли поляки не змогли здобути Луцьк, король Ягайло уклав перемир’я зі Свидригайлом» [13, с. 183]. І далі, вже під 1442 р. «Після вбивства Сигизмунда Кейстутовича Казимир Ягайлович був обраний великим князем литовським […] і Свидригайлу, дядькові своєму, підтвердив володіння Луцьком зі всією волостю на Волині» [13, с. 185].

У другій частині «Хроніки…» востаннє згадується «Волинь»у повідомленні про спустошливі набіги кримських татар на українські землі на початку XVI ст.: «У 1512 р. татарський хан із Перекопуз двадцятип’ятитисячною ордою спустошив Поділля і Волинь» [13, с. 186].

У «Хроніці про землю Польську» є лише одне повідомлення про «Волинь», яке ми розглянемоу контексті зауваження, де упорядники «Хроніки…» Ю. Мицик і В. Кравченко звернули увагу читачівна два повідомлення щодо Волині з категорії «оригінальних звісток», не відомих за іншими джерелами [13, с. 37]. У першому йдеться про втечу до Тмуторакані у 1064 р. новгородця Порея, киянина Вишатиразом із Ростиславом Володимировичем, онуком Ярослава Мудрого, володарем частини волинських земель і Володимира-Волинського. Щодо означеної події є припущення у

В. Мавродіна: Ростислава було вигнано з Волині внаслідок військової акції Святослава Ярославовича з метою заволодіння ним південно-західними землями Русі [10, с. 161–162].

Друге повідомлення інформує читача «Хроніки…» про відступ польських шляхетських військ під орудою князя Яреми Вишневецького з Лівобережної України на Волинь та про їхні бойові сутичкиз козаками під Прилуками. У джерелах зустрічаються повідомлення про те, що 1 червня 1648 р. Я. Вишневецький дійсно був на чолі польсько-шляхетського загону біля міста Прилуки, але лише Ф. Софонович розповідає про невдалий бій з поляками козаків Уманського полку [13, с. 228]. Упорядники пам'ятки припускають, що тут і в наступних повідомленнях її автор використовував Уманський літопис, невідомий іншим хроністам. Вони завважують, що «використання Ф. Софоновичем джерел, які не дійшли до нашого часу, власних спогадів і свідчень очевидців зумовили появу у «Кройніці…» певної кількості оригінальних повідомлень, котрі проливають світло на невідомі раніше сторінки історії і культури Київської Русі та України XVII ст.» [13, с. 45].

Розглянувши лише одне окреме питання на сторінках «Хроніки з літописців стародавніх» Феодосія Софоновича, автори статті дійшли висновку, що цей твір не тільки вагомо репрезентує яскраву вітчизняну історіографію Нового часу, а й дає можливість сучасному досліднику з'ясувати особливості історичного, суспільно-політичного, соціального, економічного і культурного розвитку України та її окремих земель від давніх часів до останньої чверті XVII ст.

Список використаної літератури

1. Батюшков П. Н. Волынь. Исторические судьбы Юго-Западного края / П. Н. Батюшков. – С.-Петербург: Типография Товарищества «Общественная Польза», 1888. – 414 с.; Batyushkov P. N. Volyn. Ystorycheskye sudby Yugo-Zapadnogo kraya / P. N. Batyushkov. – S.-Peterburg: Typografyia Tovaryshhestva «Obshhestvennaya Polza», 1888. – 414 s.

2. Борисенко В. Й. Курс української історії: З найдавніших часів до XX століття : навч. посіб. / В. Й. Борисенко. – Київ : Либідь, 1996. – 616 с. ; Borysenko V. Y. Kurs ukrainskoi istorii: Z naidavnishykh chasiv do KhKh stolittia : navch. posib. / V. Y. Borysenko. – Kyiv : Lybid, 1996. – 616 s.

3. Віленський літопис [Електронний ресурс] // Ізборник. – Режим доступу : http://litopys.org.ua/psrl3235/lytov18.htm ; Vilenskyi litopys [Elektronnyi resurs] // Izbornyk. – Rezhym dostupu : http://litopys.org.ua/psrl3235/lytov18.htm

4. Жаркова Є. М. Теорія і практика перекладу : підруч. / Є. М. Жаркова, М. В. Нікольченко, Т. М. Нікольченко; за ред. Т. М. Нікольченко. – Донецьк : Вид-во «Ноулідж» (Донецьке відділення), 2013. – 439 с. ; Zharkova Ye. M. Teoriia i praktyka perekladu : pidruch. / Ye. M. Zharkova, M. V. Nikolchenko, T. M. Nikolchenko; za red. T. M. Nikolchenko. – Donetsk : Vyd-vo «Noulidzh» (Donetske viddilennia), 2013. – 439 s.

5. Киричук М. Г. Волинь – земля українська / М. Г. Киричук. – Луцьк: «Надстир'я», 1995. – 390 с. ; Kyrychuk M. G. Volyn – zemlya ukrayinska / M. G. Kyrychuk. – Luczk: «Nadstyr'ya», 1955. – 390 s.

6. Корпанюк М. Слово. Хрест. Шабля (Українське монастирсько-церковне, світське крайове літописання XVI–XVIII ст., компіляції козацького літописання XVIII ст. як історико-літературне явище) : моногр. / М. Корпанюк. – Київ : Смолоскип, 2005. – 904 с. ; Korpaniuk M. Slovo. Khrest. Shablia (Ukrainske monastyrsko-tserkovne, svitske kraiove litopysannia XVI–XVIII st., kompiliatsii kozatskoho litopysannia XVIII st. yak istoryko-literaturne yavyshche) : monohr. / M. Korpaniuk. – Kyiv : Smoloskyp, 2005. – 904 s.

7. Крип'якевич І. П. Історія України / І. П. Крип'якевич. – Львів: Світ, 1990. –

520 с. ; Krypiakevych I. P. Istoriia Ukrainy / I. P. Krypiakevych. – Lviv: Svit, 1990. – 520 s.

8. Літопис руський / пер. з давньоруської Л. Є. Махновця. – Київ : Дніпро, 1989. – 591 с. ; Litopys ruskyi / per. z davnoruskoi L. Ye. Makhnovtsia. – Kyiv : Dnipro, 1989. – 591 s.

9. Любавский М. К. Очерк истории Литовско-Русского государства до Люблинской унии включительно [Електронний ресурс] / М. К. Любавский. – 2-е изд. – Москва : Московская художественная печатня, 1915. – 401 с. - Режим доступа : https://runivers.ru/lib/book8197/462651/ ; Lyubavskiy M. K. Ocherk istorii Litovsko-Russkogo gosudarstva do Lyublinskoy unii vklyuchitelno [Yelektronniy resurs] / M. K. Lyubavskiy. – 2-e izd. – Moskva : Moskovskaya khudozhestvennaya pechatnya, 1915. – 401 s. - Rezhim dostupa : https://runivers.ru/lib/book8197/462651/

10. Мавродин В. В. Очерки истории Левобережной Украины : (с древнейших времен до второй половины XIV века) / В. В. Мавродин. – Санкт-Петербург: Наука, 2002. – 416 с. ; Mavrodin V. V. Ocherki istorii Levoberezhnoy Ukrainy : (s drevneyshikh vremen do vtoroy poloviny XIV veka) / V. V. Mavrodin. – Sankt-Peterburg: Nauka, 2002. – 416 s.

11. Нікольченко Ю. М. Давид Ігоревич: «Князь-пірат, чи «герой свого часу»? / Ю. М. Нікольченко // Історичні постаті України: проблеми і пошуки : моногр. / В. М. Бодрухин, В. М. Романцов, Ю. М. Нікольченко – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2003. – С. 16–29. ; Nikolchenko Yu. M. Davyd Ihorevych: «Kniaz-pirat, chy «heroi svoho chasu»? / Yu. M. Nikolchenko // Istorychni postati Ukrainy: problemy i poshuky : monohr. / V. M. Bodrukhyn, V. M. Romantsov, Yu. M. Nikolchenko – Luhansk : Vyd-vo SNU im. V. Dalia, 2003. – S. 16–29.

12. Пашуто В. Т. Внешняя политика Древней Руси / В. Т. Пашуто. – Москва : Наука, 1968. – 472 с. ; Pashuto V. T. Vneshnyaya politika Drevney Rusi / V. T. Pashuto. – Moskva : Nauka, 1968. – 472 s.

13. Софонович Ф. Хроніка з літописців стародавніх / Ф. Софонович, підгот. тексту до друку, передм., комент. Ю. А. Мицика, В. М. Кравченка. – Київ : Наукова думка, 1992. – 336 с. ; Sofonovych F. Khronika z litopystsiv starodavnikh / F. Sofonovych, pidhot. tekstu do druku, peredm., koment. Yu. A. Mytsyka, V. M. Kravchenka. – Kyiv : Naukova dumka, 1992. – 336 s.

14. Стрийковський М. Літопис польський, литовський, жмудський і всієї Русі [Електронний ресурс] / М. Стрийковський, відп. ред. О. Купчинський. – Львів : Наукове товариство ім. Шевченка, 2011. – 1075 с. – Режим доступу : http://chtyvo.org.ua/authors/Stryikovskyi_Matsei/Litopys_polskyi_lytovskyi_zhmudskyi_i_vsiiei_Rusy/ ; Stryikovskyi M. Litopys polskyi, lytovskyi, zhmudskyi i vsiiei Rusi [Elektronnyi resurs] / M. Stryikovskyi, vidp. red. O. Kupchynskyi. – Lviv : Naukove tovarystvo im. Shevchenka, 2011. – 1075 s. – Rezhym dostupu : http://chtyvo.org.ua/authors/Stryikovskyi_Matsei/Litopys_polskyi_lytovskyi_zhmudskyi_i_vsiiei_Rusy/

15. Шабульдо Ф. М. Земли Юго-Западной Руси в составе Великого княжества Литовского / Ф. М. Шабульдо. – Київ : Наукова думка, 1987. – 182 с. ; Shabuldo F. M. Zemly Yuho-Zapadnoi Rusy v sostave Velykoho kniazhestva Lytovskoho / F. M. Shabuldo. – Kyiv : Naukova dumka, 1987. – 182 s.

16. Шевчук В. Муза Роксоланська : Українська література XVI–XVIII століть: у 2-х кн. / В. Шевчук. – Київ : Либідь, 2004. – Книга перша : Ренесанс. Раннє бароко. - 400 с. ; Shevchuk V. Muza Roksolanska : Ukrainska literatura XVI–XVIII stolit: u 2-kh kn. / V. Shevchuk. – Kyiv : Lybid, 2004. – Knyha persha : Renesans. Rannie baroko. - 400 s.

Стаття надійшла до редакції 14.09.2019

Yu. Nikolchenko,
T. Nikolchenko

RETROSPECTIVE OF UNDERSTANDING VOLYN'S HISTORY AND CULTURE IN THE CHRONICLES OF THEODOSIY SOFONOVYCH

The «Chronicles of Ancient Chronographers» Theodosius Sofonovich is a unique monument of Ukrainian history and culture, the creation of which coincides with the period of the National Liberation War of the Ukrainian people of 1648-1658 when political reality contributed to the development of Ukrainian national education and culture, headed by Kyiv Mohyla Collegium and patriotic Orthodox clergy.

«Chronicles ...» consists of three parts: «About Russia», «The beginning and the name of Lithuania», «About the land of Poland». The first part covers the history of Kievan Rus, the second and third – the history of Ukraine XIV–XVII centuries. on the background of the history of the Grand Duchy of Lithuania and the Kingdom of Poland (after 1569 – the Commonwealth).

In the «Chronicles ...»Theodosius Sofonovich contains twenty messages on the problem being investigated, in particular: «Volyn» – 18; «Volyn lands» – 1; «Volyn» (city) – 1.

With the help of the messages «Chronicles ...», an important role played by Volyn and Volyn lands in national history and culture from the time of the settlement of the Slavs in Eastern Europe to the events of the initial period of the National Liberation War in June 1648 was determined.

Considering only one particular issue in the pages of «The Chronicles of the Chroniclers of the Ancients» Theodosius Sofonovich, the authors of the article came to the conclusion that this work not only greatly represents the bright national historiography of the New time, but also gives the opportunity to a modern researcher to find out the features of the historical, socio-political, social, economic and cultural development of Ukraine and its separate lands from ancient times to the last quarter of the XVII century.

Key words: *Ukraine, New Time, Theodosius Sofonovich, «Chronicles of Ancient Chronographers », Volyn, Volyn lands.*

УДК 027.7:004.42

С. Є. Орєхова,
Н. М. Линська

ЗАСТОСУВАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК

Проаналізовано використання сучасних хмарних технологій у інформаційно-комунікаційній діяльності бібліотек. Розглянуті питання щодо можливостей впровадження хмарних технологій у документаційно-інформаційному обігу установ та виявлення переваг і недоліків впровадження хмарного сервісу, окресленні перспективи переходу у майбутньому до хмарної мережі та використання хмарних технологій в бібліотечній діяльності.

Ключові слова: *інформаційні технології, сучасна бібліотека, хмарні обчислення, інформаційні послуги, бібліотечне обслуговування, хмарні сервіси.*